

ГТАХР 14.39.05

ӘОЖ 37.013

DOI 10.70239/arsu.2024.t77.n3.07

ЖАҒАНДАНУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ОТБАСЫ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫНЫҢ РӨЛІ

(Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық Университетіндегі Қазақстанның студенттері мен Қытай және Моңғолиядан келген қандас студенттердің арасында жүргізілген сауалнама негізінде)

ТАЖИБАЕВА С.Ж. , МҮТӘЛІ Ә.Қ. * , ҚАДЫСҚЫЗЫ А. , АМРЕНОВА А.Н.

Тәжібаева Сауле Жақсылықбаевна - Филология ғылымдарының докторы, профессор, Аударма теориясы мен практикасы кафедрасы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан

E-mail: sauletazhibaeva@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-5655-8391>;

***Мүтәлі Әлия Қадырқызы** - Педагогика ғылымдарының кандидаты, шет тілдері кафедрасының доцент м.а., Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан

E-mail: mutali_tur62@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-6090-9529>;

Қадысқызы Айгүл - Педагогика магистрі, шет тілдері кафедрасының аға оқытушысы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан

E-mail: kadys_a@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-6099-6335>;

Амренова Айгерим Нуртазаевна - Білім басқару магистрі, шет тілдері кафедрасының оқытушысы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан

E-mail: amrenova.an@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0003-3351-7348>;

Аңдатпа. Мақалада отбасының негізгі құндылықтары жан-жақты талданды. Қазақ халқының рухани байлығының бірі – отбасы құндылықтары. Отбасылық құндылықтар қоғамның негізгі құрамдас бөлігі болып табылады және мәдениет пен адамгершілік қасиетті қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Құндылықтар отбасы ішіндегі қарым-қатынас пен отбасы мүшелерінің өзара байланысын реттейтін принциптер, сенімдер мен нормалар жиынтығы болып табылады. Бала тәрбиесінде отбасылық құндылықтардың орны ерекше. Әр бала негізгі құндылықтарды отбасынан алады және отбасында бойына сіңірген барлық құндылықтарды ересек өмірінде ұстанады.

Қазақстан үшін қазақ өркениетін дамыту, салт-дәстүрін, әдет-ғұрпын, тілін ұлттық құндылықтар аясын кеңейту – өзекті мәселенің бірі. Жаһандану процесі өсіп келе жатқан жасөспірімдерге кері әсерін тигізіп, өз ұлттық болмысынан алыстатып, ұлтқа жат құндылықтарды бойына сіңіруіне әкеледі. Сондықтан ұлттық мұра құндылықтарын қазіргі таңның мәдени жетістіктерімен үйлестіру әрбір отбасының мақсаты болуы тиіс. Мақалада авторлар жаһандану жағдайында Қазақстандағы студенттер мен Қытай және Моңғолиядан келген қандас студенттердің арасында сауалнама жүргізіп оны талдау арқылы отбасы құндылықтарының рөлін анықтады. Сонымен қатар Қазақстандағы студенттер мен Қытай және Моңғолиядан келген қандас студенттердің отбасы құндылықтары талқыланып, басты құндылықтар анықталды.

Түйін сөздер: отбасы, отбасы құндылығы, ұлттық тәрбие, ата-ана, ата-әже, бала, ана тілі, қандастар.

Отбасы – жаңа ғана өмірге келген адам үшін алғашқы өмір мектебі, ол сыртқы әлемді түсіну және оның күтпеген сыйларына төтеп беру үшін өз қабілеттерін пайдалануға үйрететін орта. Баланың отбасынан үйренетін барлық нәрсе оның әрекеттерін бағыттайтын құндылықтар жүйесіне айналады. Бақытты, қуанышты отбасылық өмір кездейсоқ емес, еңбек пен таңдауға негізделген үлкен жетістік. Отбасын құру - көп уақытты, шығынды, қажыр-күшті қажет ететін жауапты іс. Отбасының баланың тұлға болып қалыптасуында маңызды рөл атқарандығына мына пікір дәлел бола алады: «Отбасы – адам баласының өсіп-өнер алтын ұясы. Адамның өміріндегі ең қуанышты қызық дәурені осы отбасында өтеді. Баланың шыр етіп дүние есігін ашқан сәтінен бастап ата-ана өздерінің негізгі борыштарын – тәрбие жұмысын атқаруға кіріседі. Отбасының адамзат ұрпағына деген ықпалы мен әсер күшін өмірдегі басқа еш нәрсенің күшімен салыстыруға болмайтындығы мәлім. Өйткені ата-ананың балаға деген тәрбиесінің орнын ешнәрсе толтыра алмайды» [1, 23]. Сонымен қатар, балаларды тәрбиелеу ата-ананың конституциялық міндеті [2].

Отбасы – адам ұрпағын жалғастыратын негізгі институт және олардың әлеуметтену үдерісіндегі алғашқы құрал болып табылады. Отбасы жеке тұлғаның эволюциясына терең әсер етеді және қоғамда әртүрлі салаларында адамдар үшін әр алуан қарым-қатынас формаларымен

қамтамасыз етеді. Осы әлеуметтік институтты дұрыс ұйымдастырмау адамзат қоғамының болашағына қауіп төндіреді. Бала тәрбиесінің негізі – бұл оның отбасы. Осы шағын әлеуметтік топ – бала үшін өмір мектебі. Ал отбасындағы ата-ана – баланың өмірлік ұстазы және тәрбиешісі. Бір сөзбен айтқанда, балаға әлеуметтік-мәдени ортаның құндылығын қабылдаттыру, ата-әже тәрбиесін жас ұрпаққа жеткізу, бойына сіңірту, яғни балаларын өздерін қоршаған ортаға және қоғамға пайдалы азамат етіп өсіру әрбір әке-шешенің ең маңызды міндеті [1, 24].

Отбасының негізгі функциясына төмендегі функциялар жатады:

- генеративтік (репродуктивтік) функция;
- балаларды алғашқы әлеуметтендіру функциясы;
- экономикалық және тұрмыстық-шаруашылық функция;
- гедонистикалық функция;
- рекреативтік функция [3, 320-321].

Қазақстанда осы отбасылық функцияларды реттейтін бірқатар заңдар бар. Олардың ішінде Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы; Қазақстан Республикасының «Баланың құқықтары туралы» 2002 жылғы 8 тамыздағы № 345-ІІ Заңы; «Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы» 2011 жылғы 26 желтоқсандағы № 518-ІV Қазақстан Республикасының Кодексі; Қазақстан Республикасындағы адамгершілік және жыныстық тәрбие туралы тұжырымдама; Қазақстан Республикасында білім алушыларға құқықтық тәрбие беру тұжырымдамасы (Қазақстан Республикасы Президентінің 1995 жылғы 21 маусымдағы N 2347 қаулысымен бекітілген) т.б. [4].

Материалдар және зерттеу әдістемесі

Отбасылық тәрбиенің маңызы туралы ІХ ғасырда өмір сүрген ұлы данышпан бабамыз Әбу Насыр әл-Фараби: «Адамға ең бірінші білім емес, тәрбие берілуі керек, тәрбиесіз берілген білім – адамзаттың жауы, ол оның барлық өміріне апат әкеледі» дейді [5]. Сондай-ақ, қазақтың қаһарман ұлы Бауыржан Момышұлы бір сөзінде: «Біріншіден, бесік жырын айтатын келіндердің азайып бара жатқанынан қорқамын, екіншіден, немерелеріне ертегі айтып бере алмайтын әжелердің көбейіп бара жатқанынан қорқамын, үшіншіден, дәстүрді сыйламайтын балалардың өсіп келе жатқанынан қорқамын. Өйткені, бесік жырын естіп, ертегі тыңдап, дәстүрді бойына сіңіріп өспеген баланың көкірек көзі көр бола ма деп қорқамын. Ал, көрдің қолына балта берсең, шаба салады, найза берсең, сұға салады, намыстанбай бұға салады. Мен табиғатынан, тағдырынан болған соқырлықтан жазылмасаң, халық болудан қаламыз ба деп қорқам» деп, ұрпақ болашағына алаңдайтынын білдіреді [6]. Ал ұлттық тәрбие дегеніміз не? Ол – халықтың ғасырлар бойы жинақтап, іріктеп алған озық тәжірибесі мен ізгі қасиеттерін жас ұрпақтың бойына сіңіру, баланың қоршаған ортадағы қарым-қатынасын, ұлттық дүниетанымын, өмірге деген көзқарасын және соған сай ұлттық мінез-құлқын қалыптастыру. Сонымен, ата-аналардың басты мақсаты – дені сау, ұлттық сана-сезімі оянған, рухани ойлау дәрежесі биік, мәдениетті, парасатты, ар-ожданы зор, еңбекқор, іскер, бойында басқа да игі қасиеттер қалыптасқан адамды тәрбиелеу. Бүгінде жаһандау процесі жүріп жатқан жағдайда ұлттық мүдде, ұлттық тәрбие, ұлттық рухты сақтап қалу – үлкен міндет екені даусыз, ұрпақ тәрбиесінде халықтық тәрбиенің бастауы – ұлтжандылыққа, елдікке, Отансүйгіштікке баулудағы уыз тәрбие – қазақи, халықтық этнопедагогика екенін тәуелсіз елдің өткені де бүгіні де дәлелдеп отыр.

Отбасы тәрбиесі – күрделі және көпқырлы жүйе. Отбасы тәрбиесінің қоғамдық тәрбиеден айырмашылығы оның сипатымен, мазмұнымен және оның ұйымдастыру формаларымен байланысты. Ол ерекшелік, отбасы тәрбиесі сезімге негізделген тәрбие болуында.

Отбасы тәрбиесінің мақсаты - ересек өмірге бейімделуге және өмір жолында кездесетін қиындықтар мен кедергілерді жеңуге көмектесетін тұлғалық қасиеттерді қалыптастыру, сонымен қатар, баланы рухани үндестік пен үйлесімдікке баулу, ата-баба мұрасын және халықтың тәлімдік мұрасын сақтауға көңіл бөлу, туыстық отбасылық қатынастарды бала кезінен қалыптастыру.

Отбасы тәрбиесінің міндеттері:

- баланың өсуі мен дамуына барынша жағдай жасау;
- отбасын құру және сақтау, отбасында балаларды үлкендермен қарым-қатынас жасай білуге баулу;
- ұлттық құндылықтарды баланың бойына сіңіру;
- балаларға өзін-өзі алып жүруге және жақындарына көмектесуге бағытталған пайдалы өмірлік дағдыларды үйрету;
- өзін-өзі бағалау сезімін, өзінің «Мен» дегенін бағалауды дамыту;

Қазіргі кезде баланың бойына отбасында ұлттық тәрбиені сіңіру өзекті мәселе болып табылады. Поляк әлеуметтанушы П.Штомпка сипаттаған басты қауіп – мәдениеттің жаһандануы, жергілікті нормалар мен құндылықтар, әдет-ғұрыптар мен моральдар, діни нанымдар, отбасылық өмір үлгілері, өндіріс пен тұтыну тәсілдері қазіргі заманғы батыс институттарының қысымымен жойылып бара жатқан сияқты деген пікірді айтады. [7, 71] Мәдениетті біріктірудің қазіргі жаһандық ауқымы негізінен бұқаралық құралдар арқылы іске асуда. Ұлттық мәдениеттің негізгі тетігі болып табылатын туыстық байланыстың үзілу тенденциясы «руссыз және тайпасыз бөліктерге» айналдырады, адамдарды қоғамдардың зайырлылығы жағдайында «мәдениетсіздікке» немесе «жалпы мәдениет», әлемін құру қаупін төндіреді деп Л.Гурко жарты ғасыр бұрын Американың тәжірибесін қарастырып, талдау жасаған [8].

Отбасы тәрбиесінде отбасылық құндылықтар маңызды рөл атқаратыны сөзсіз. Қ.Жарықбаевтың пікірі бойынша құндылық дегеніміз - ұлттық тәрбие, ұлттық сана, ұлттық мінез-құлық [9]. Отбасында тәрбие ұлттық сипатта жүрсе, кез-келген отбасының берекесі кіреді, отбасы мүшелері бақытты өмір сүреді. Сондықтан отбасын сақтау, қорғау, қастерлеу әр отбасы мүшесінің қасиетті борышы болуы керек.

Отбасылық құндылықтарға сүйіспеншілік, сенім, мейірімділік, адалдық, түсіністік, сыйластық, ұлттық дәстүрлерді құрметтеу, ана тілі және т.б. жатады.

Сүйіспеншілік

Отбасының басты құндылығы – сүйіспеншілік. Ол жақын адамдарға деген нәзіктіктен, оларға қамқорлық жасауға, қорғауға және үнемі жақын болуға ұмтылу арқылы көрінеді. Сүйіспеншілікке негізделген отбасы бақытты. Ол отбасында берік тұғыр, тыныштық орнаған.

Сенім

Бір-біріне сене білу және балаларды да сенімділікке үйрету маңызды. Кез-келген қиындықты, сәтсіздікті және кез-келген алаңдаушылықты отбасымен бөлісіп, ақылдаса отырып шешу. Сенімді ақшаға сатып алу қиын, сенімге ие болу үшін көп уақыт қажет.

Мейірімділік

Бұл әлсізге, қорғансызға көмектесу, оған қолдау көрсету, пайдасын тигізу қажеттілігі. Мұндай қарым-қатынастар орнаған отбасында үйлесім болады.

Адалдық

Махаббат байланыстарының беріктігінің тағы бір кепілі. Кез келген азғыруларға қарамастан сүйікті адаммен бірге болуға дайын болу. Бұл қасиет адам бойында сөзге, іске, достыққа адалдық сияқты қасиеттерді бала кезінен қалыптастырады.

Түсіністік

Отбасындағы өзара түсіністіктің болуы, әрбір отбасы мүшелерінің мүдделері мен пікірлерін құрметтеу маңызды. Қолдау сезінген адам рухани жағынан ғана дамып қоймай, спортта, мансапта биік шыңдарға көтеріледі, үлкен жетістіктерге жетеді.

Сыйластық

Отбасының әрбір мүшесінің даралығын құрметтеуден, ерлі-зайыптылардың бір-бірінің мүдделері және қажеттіліктерімен санасу маңызды.

Ұлттық дәстүрлерді құрметтеу

Бабадан балаға мирас болып, заман көшімен жалғасып бүгінгі күнге жеткен салт-дәстүр, әдеп-ғұрыптарымыз баға жетпес құнды қазынамыз. Қазақ халқының салт-дәстүрлері бала дүниеге келген сәттен бастап, ер жетуі, тәрбиесі, келін түсіріп, қыз ұзатуы, өлім – жітімге

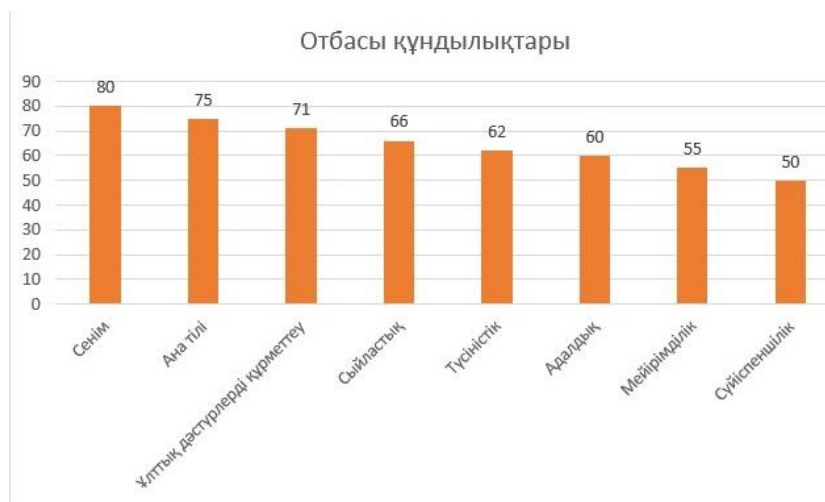
дейінгі аралықты сонымен қатар қауымдық-әлеуметтік мәселелерді де қамтиды. Ешбір заңда, кодексте жазылмаса да халық дәстүрді бұлжытпай орындап отырған. Шілдехана, қырқынан шығару, бесікке салу, тұсау кесер, ерулік, асар жасау т.б.

Ана тілі

Тіл – халықтың алтын дінгегі. Әр ұлт алдымен өзінің туған тілін сыйлап, мақтан тұта білуі керек. Өйткені халықтың даналығы, жырлары, шежіресі сол халықтың тілінде жазылады. Тіл – қай ұлтта болса да қастерлі, құдіретті ұғым. Ол әр адамның бойына ана сүтімен бірге еніп, қалыптасады. Тіл – халықтың тұтастай кескін-келбеті, болмысы. Адамды мұратқа жеткізетін – ана тілі. Әр халықтың, ұлттың құрмет тұтар өз ана тілі бар. Қазақ ұлтының ана тілі – қасиетті қазақ тілі. Қазақ тілі түркі тілдердің ішіндегі ең таза әрі бай тілге жатады. Қазақ тілі – Қазақстан Республикасының мемлекеттік тілі. Сол себепті отбасы тәрбиесінде ана тілді қолданып, аса мән беру ата-ананың парызы болып табылады.

Нәтижелер және оны талқылау

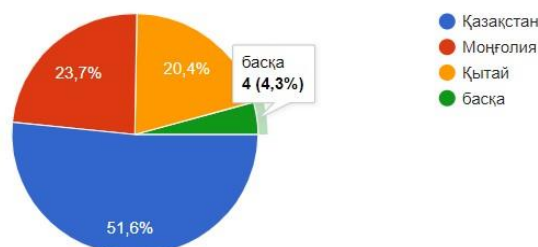
Баяндамадағы тақырып аясында Қазақстанның студенттері мен дайындық бөлімінде және I курста оқитын Қытай және Моңғолия елдерінен келген қандас студенттері арасында сауалнама жүргізілді. Отбасы құндылықтары бойынша жүргізілген сауалнамалар талданды. Сауалнамаға 93 студент қатысты, оның 66,7%-ы 18-20 жас аралығында болса, 23,7%-ы 16-17 жас аралығындағы студенттер.

Жоғарыдағы көрсетілген отбасы құндылықтары бойынша жүргізілген сауалнама нәтижесі сенім (80,6%); ана тілі (75,3%) және ұлттық дәстүрлерді құрметтеу (71%) құндылықтарының отбасында өте маңызды екендігін көрсетті. Бұл дегеніміз отбасы мүшелерінің арасында ана тілде сөйлеуін, ұлттық дәстүрлерді сақтай білуі мен балалардың бойына сіңіруін және өзара жауапкершілігі мен адалдығын, сөзінде тұруын, сертіне адалдығы мен беріктігін көрсетеді. Сенім жоқ отбасында күдік пен қате пікірлер пайда болады.

3. Сіз қай елден келдіңіз? (Ел)

93 ответа

Сауалнамаға қатысқан Қазақстанның студенттері 51,6%-ды, Моңғолиядан келген қандастар 23,7%-ды; Қытайдан келген қандастар 20,4%-ды құрайды.

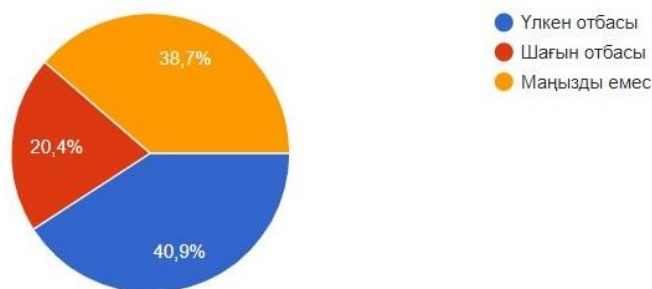
Зерттеу барысында Қазақстанның студенттері мен Қытай және Моңғолия елдерінен келген қандас студенттердің арасындағы отбасылық құндылықтар туралы келесі аспектілер бойынша талдау жасалынды.

1. Отбасының маңызы

Қазақ халқы үшін отбасы әрқашан бірінші орынға қойылады, өйткені қазақ мәдениеті ұжымшылдыққа, туыстық қарым-қатынасқа баса назар аударады. Отбасы деген ұғым ежелгі дәуірден бері қазақ қоғамының негізгі құрамдас бөлігі болды. Атап айтқанда ерлі-зайыптылар, үлкендер мен кішілер, бауырлар мен ағалар, туыс-туғандар арасындағы үйлесімдіктің негізі болып табылады.

9. Қандай отбасында өмір сүргенді қалайсыз?

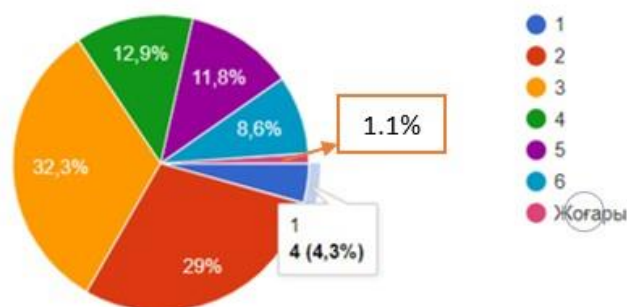
93 ответа

Сауалнаманың нәтижесі бойынша респонденттердің көпшілігі үлкен отбасында өмір сүруді (40,9%) таңдаған. Респонденттердің көпшілігі көп балалы және бірнеше ұрпағы бірге тұратын отбасынан (32,3%-ы 3 бала, 12,6%-ы 4 бала, 11,8%-ы 5 бала, 8,6%-ы 6 бала) шыққан екені белгілі болды. Жалпы 65,6 %-ы үлкен отбасынан шыққан.

4. Отбасыңызда неше бала бар?

93 ответа

Қытайдан келген қандандастарда қытай халқының қазіргі заманғы отбасылық құндылықтарының ықпалы болғандықтан, олардың отбасылық құндылығы жеке тұлғаға көп бағытталған. Себебі қытай ұлты үшін тек отбасы маңызды ғана емес, өзінің жеке дамуына көбірек көңіл бөледі.

2. Үлкенге құрмет

Сауалнаманың нәтижесі бойынша Қазақстанның студенттері мен Қытай және Моңғолия елдерінен келген қандас студенттердің үлкенге құрмет пен сыйластық құндылықтары жоғары

көрсеткішке ие. Қазақ халқы ежелден бері ақсақалдарды даналығы мен өмірлік бай тәжірибесі үшін құрметтеп келеді. Бұл қазақтың дәстүрі - қарттарды құрметтеу және жастарға қамқорлық жасау мәдениеті әлі де жалғасын табуда екенін көрсетіп тұр.

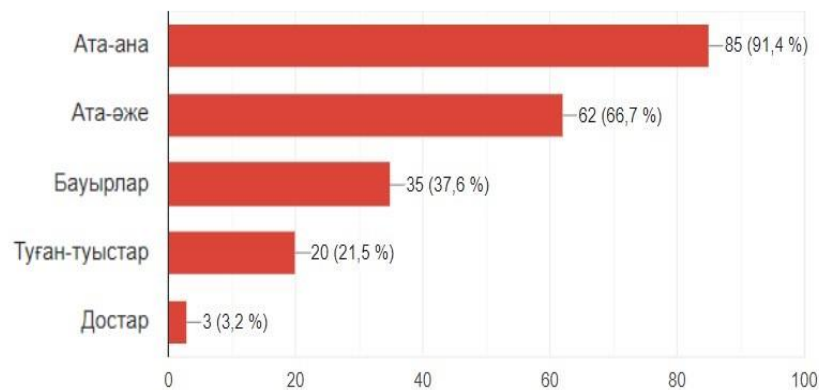
3. Ата-әже және ата-ана тәрбиесі

Батыс елдерінің көпшілігінде балаларға жеке тұлға ретінде қарайды. Балалар 18 жастан кейін көбі үйден кетіп, дербес өмір сүруін бастайды, өйткені батыстық отбасылардағы ата-аналар балаларының тәуелсіз болуын талап етеді. Оларда индивидуализм өте құрметтеледі, балалар өз ойын ашық айтады, олар ата-аналарымен әртүрлі пікірлер үшін дауласа алады, осылайша өз бетінше шешім қабылдауға еркіндік алады.

Ал дәстүрлі қазақ отбасында ата-аналар балаларымен тығыз байланыста болады, көптеген балалар отбасында ата-аналарымен есейіп кетсе де бірге тұрады, тіпті ер балалар үйленген соң да отбасымен бірге тұрады. Алайда, қазіргі уақытта жас жұбайлардың көпшілігі ата-аналарынан бөлек тұруды қалайды, әдетте үй мәселесін ерлі-зайыптылардың өздері немесе ата-аналары қаржылай көмегі арқылы шешеді. Қазақтың отбасындағы тәрбие стилі батыс пен қытайлардың отбасыларынан мүлде басқаша екені анық. Ата-әже және ата-ана тәрбиесінде ұлттық тәрбиенің де әсері зор. Сондықтан да, қазақ хақында «Ата-ананың баласы ғана емес, елдің баласы бол» деген сөз бар. Бұл қазаққа тән ізгі қасиеттер мен ұлттық болмыстың қалыптасып, халқымыздың дүниетанымының тәжірибесін жалғастыру дегенді білдіреді. Көптеген отбасыларда баланың тәрбиесімен ата-аналары жұмыс істеуіне байланысты ата-әжелері көбірек айналысады. Сонымен қатар, қазақ отбасында бала тәрбиесіндегі әкенің орны мен рөлі ерекше болған. Дәстүрлі қазақ отбасылары үшін ер адам бүкіл отбасына қамқорлық жасауды басты жауапкершілікке алады, ал әйел үйде қалып, үй-шаруашылығымен шұғылданып және ата-енеммен бірге бала тәрбиесімен айналысады. Әдетте шешім қабылдауға келгенде соңғы шешімді ер адам жасайды.

6. Сіз үшін отбасы дегеніміз не? (бірнеше жауап таңдауға болады)?

93 ответа

Ата-ана, ата-әженің отбасындағы рөлінің маңызды екенін сауалнаманың нәтижесі көрсетті. Ата-ана мен ата-әженің отбасындағы балаға тәрбие берудегі орнының ерекше екенін айқын көрсетіп тұр (ата-ана 91,4%; ата-әже 66,7%). Даму барысында бала алдымен вертикалды байланыстарға сүйенеді, ол анасымен қарым-қатынас орнатады. Ана баласына мейірімін төгіп, махаббатын арнайды, кейін өсе келе бала әкеге қарай ауа бастайды. Әкесімен байланыс орнатқан соң, ата-әже, бауырларымен қатынас түзейді. Негізінен бұл тұста ескеретін бір жайт – отбасында әркім өз орнында болуы керек. Мысалы, бала → ана → әке → ата-әже ретімен тәрбие беру ісі жүргізілуі тиіс [1, 25].

Қорытынды

Қазіргі заманауи қазақ отбасылары үшін ерлер мен әйелдердің рөлдері айтарлықтай өзгерді. Көптеген әйелдердің өз жұмысы бар және ерлер сияқты мансапқа ұмтылады, бала

тәрбиесінде қазіргі аналар ғана емес, ата-әжелері де көп жауапкершілікті алады. Сонымен қатар, енді соңғы шешімді ер адам емес, отбасы мәселелерін бірге талқылап, бірге шешім қабылдайды.

Қорыта айтсақ отбасына үлкен жауапкершілік жүктеледі. Бала бойына жақсы қасиеттерді, отбасылық құндылықтарды сіңіре білу, баланың тұлға болып қалыптасу жолына бағыт-бағдар беру ата-ананың ең басты міндеті болып табылады. Қазіргі кезде қоғамда өзіндік ерекшеліктері бар жаңа отбасылық құндылықтарды қалыптастыру, атап айтқанда бір жағынан этномәдениетпен байланыстыра отырып, екінші жағынан жаһандану үдерісінің жағымды және жағымсыз жақтарын зерделеп отбасында ұтымды пайдалана білу маңызды.

Зерттеу Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитеті қаржыландыратын 2023-2025 жылдарға арналған жоба аясында жүзеге асырылды. (IRN AP19676809)

Әдебиеттер тізімі:

1. Меңлібекова Г.Ж., Нәби Лиза, Байшева Г.М. Бала мен отбасы арасындағы қарым-қатынас мәдениеті // Ш. Уәлиханов ат. КУ Хабаршысы. №1 (3), 2021. - Б. 23-28.
2. https://online.zakon.kz/Document/doc_id=1005029&pos=258;-50#pos=258;-50
3. Пидкасистый П.И. Педагогика / под редакцией П.И. Пидкасистого. - Москва: Высшее образование. 2007. - С. 430.
4. <http://adilet.zan.kz>. Заң KZ. [Электрондық ресурс]
5. Әл-Фараби, Философиялық трактаттар. - Алматы: Наука. 1972. - Б. 430.
6. Момышұлы Б. Шығармалары. - Алматы: Жазушы. Т. 1-2. 1968. - Б. 416.
7. Штомпка П., Социология социальных изменений / Пер. с англ. под ред. В.А. Ядова. - Москва: Аспект Пресс. 1996. - С. 416.
8. Gurko L. Crisis of the American Mind. - N.Y.: Rider and Company. 1958.
9. Жарықбаев Қ.Б., Қалиев С. Қазақ тәлім-тәрбиесі. - Алматы: Санат. 1995. - Б. 350.

References

1. Menglibekova G.ZH., Nəbi Liza, Baisheva G.M., 2021. Bala men otbasy arasyndagy qarym-qatynas madeniети. SH. Ualikhanov at. KU Khabarshysy. №1 (3) B. 23-28. [in Kazakh]
2. https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1005029&pos=258;-50#pos=258;-50 [in Kazakh]
3. Pidkasytyi P.I., 2007. Pedagogika pod redakciei P.I. Pidkasytogo. Moskva: Vysshee obrazovanie. S. 430. [in Russian]
4. <http://adilet.zan.kz>. Zang KZ. [Ehlektrondyq resurs] [in Kazakh]
5. Al-Farabi, 1972. Filosofiyalyq traktattar. Almaty: Nauka. B. 430. [in Kazakh]
6. Momyshuly B. 1968. Shygarmalary. Almaty: Zhazushy. T. 1-2. B. 416. [in Kazakh]
7. Shtompka P., 1996. Sociologiya social'nykh izmenenii. Per. s angl. pod red. V.A. Yadova. Moskva: Aspekt Press. S. 416. [in Russian]
8. Gurko L. 1958. Crisis of the American Mind. N.Y. Rider and Company. [in English]
9. Zharyqbaev Q.B., Qaliev S., 1995. Qazaq talim-tarbiesi. Almaty: Sanat. B. 350. [in Kazakh]

РОЛЬ СЕМЕЙНЫХ ЦЕННОСТЕЙ В ГЛОБАЛИЗАЦИИ

(По материалам опроса, проведенного среди студентов Казахстана и студентов Китая и Монголии в Евразийском национальном университете имени Л.Н. Гумилева)

ТАЖИБАЕВА С.Ж. , МУТАЛИ А.К. * , КАДЫСКЫЗЫ А. , АМРЕНОВА А.Н.

Тажыбаева Сауле Жаксылыкбаевна - Доктор филологических наук, профессор, кафедра теории и практики, Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан
E-mail: sauletazhibaeva@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-5655-8391>;

***Мутали Алия Кадыркызы** - Кандидат педагогических наук, и.о.доцента кафедры иностранных языков, Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан

E-mail: mutali_tur62@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-6090-9529>;

Кадыскызы Айгуль - Магистр педагогики, старший преподаватель кафедры иностранных языков, Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан

E-mail: kadys_a@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-6099-6335>;

Амренова Айгерим Нуртазаевна - Магистр управления образованием, преподаватель кафедры иностранных языков, Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан

E-mail: amrenova.an@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0003-3351-7348>;

Аннотация. В статье всесторонне проанализированы основные ценности семьи. Семейные ценности являются одним из духовных богатств казахского народа. Семейные ценности являются фундаментальной составляющей общества и играют важную роль в формировании культуры и нравственности. Ценности – это совокупность принципов, убеждений и норм, регулирующих отношения внутри семьи и взаимодействие членов семьи. Семейные ценности занимают особое место в воспитании детей. Каждый ребенок получает основные ценности от семьи и во взрослой жизни придерживается всех ценностей, привитых в семье.

Развитие казахской цивилизации, расширение сферы национальных ценностей, традиций, обычаев, языка является одним из актуальных вопросов для Казахстана. Процесс глобализации оказывает негативное влияние на подрастающих подростков, отдаляет их от национальной идентичности и приводит к усвоению иных ценностей. Поэтому целью каждой семьи должно быть объединение ценностей национального наследия с современными культурными достижениями. В статье авторы определили роль семейных ценностей в условиях глобализации, проведя опрос и анализируя результаты опроса среди студентов Казахстана и студентов-кандасов из Китая и Монголии. Кроме того, были обсуждены семейные ценности студентов Казахстана и студентов-кандасов из Китая и Монголии и определены основные ценности.

Ключевые слова: семья, семейные ценности, национальное воспитание, родители, бабушки и дедушки, ребенок, родной язык, кандасы.

THE ROLE OF FAMILY VALUES IN GLOBALIZATION

(Based on a survey conducted among students of Kazakhstan and students from China and Mongolia at L.N. Gumilyov Eurasian National University)

TAZHIBAYEVA S.ZH. , MUTALI A.K. , KADYSKYZY A. , AMRENOVA A.N.

Tazhibayeva Saule Zhaksylykbaevna - Doctor of Philology, Professor, Department of Translation Theory and Practice L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

E-mail: sauletazhibayeva@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-5655-8391>;

***Mutali Aliya Kadyrkzy** - Candidate of Pedagogical Sciences, associate professor of the foreign languages department, L.N. Gumilyov Eurasian national university, Astana, Kazakhstan

E-mail: mutali_tur62@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-6090-9529>;

Kadyskyzy Aigul - Master of Pedagogy, senior lecturer of the foreign languages department, L.N. Gumilyov Eurasian national university, Astana, Kazakhstan

E-mail: kadys_a@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-6099-6335>;

Amrenova Aigerim Nurtazaevna - Master of Educational Leadership, lecturer of the foreign languages department, L.N. Gumilyov Eurasian national university, Astana, Kazakhstan

E-mail: amrenova.an@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0003-3351-7348>;

Abstract. The main values of the family were comprehensively analyzed in the article. Family values are one of the spiritual wealth of the Kazakh people. Family values are the fundamental component of society and play an important role in the formation of culture and high moral character. Values are a set of principles, beliefs and norms that regulate the relationship within the family and the interaction of family members. Family values have a special place in child upbringing. Every child receives basic values from the family and in adulthood adheres to all the values instilled in the family.

Development of Kazakh civilization, expanding the sphere of national values of traditions, customs, language is one of the urgent issues for Kazakhstan. The process of globalization has a negative impact on growing teenagers, alienating them from their national identity and leading to the adoption of other values. Therefore, it should be the goal of every family to combine the values of national heritage with modern cultural achievements. In the article, the authors determined the role of family values in the context of globalization by conducting a survey and analyzing it among students in Kazakhstan and repatriates (kandas) from China and Mongolia. In addition, the family values of students from Kazakhstan and repatriates (kandas) from China and Mongolia were discussed and the core values were identified.

Key words: family, family value, national education, parents, grandparents, child, mother tongue, repatriates